

Kertészet: Egyedi ápolást igénylő növények termesztésével, valamint kertek és parkok gondozásával foglalkozó művelési ág.

Zöldség: Lágyszárú, (általában) intenzív művelést kívánó, nagy biológiai értékű, nyersen vagy egyszerű módon feldolgozva emberi táplálékul szolgáló növény.

Zöldségtermesztés: Zöldségnövények előállításával foglalkozó termelési tevékenység, művelési ág. Alágazatai a szabadföldi zöldségtermesztés, a zöldségghajtás, a gombatermesztés és a zöldségvetőmag termesztés.

Fitonutriensek: Olyan, a növényekben előforduló vegyületek, melyek nem szolgálnak tápanyagként, de gátló hatással vannak a krónikus betegségek kialakulására.

Környezeti igények

Fény: Az elektromágneses sugárzás emberi szem által érzékelhető tartománya.

Fotoszintetikusán aktív sugárzás: (PAR = Photosynthetically Active Radiation) Az elektromágneses sugárzás fotoszintézis során hasznosuló tartománya.

Fénytelítettségi érték: Az a besugárzási szint, mely fölött az adott növény fotoszintetikus teljesítménye már nem növekszik.

Fotoperiodizmus: Az élőlényeknek az a tulajdonsága, hogy a nappal, illetve az éjszaka viszonylagos hosszúságára élettani reakciót mutatnak.

Rövidnappalos növény: Olyan növény, melynek virágzása akkor következik be, ha a nappali megvilágítás időtartama rövidebb mint egy kritikus érték.

Hosszúnappalos növény: Olyan növény, melynek virágzása akkor következik be, ha a nappali megvilágítás időtartama hosszabb mint egy kritikus érték.

Nappalközömbös növény: Olyan növény, melynek virágzását nem befolyásolja a nappalhosszúság.

Levélfelület index: (LAI = Leaf Area Index) Egységnyi alapterületre jutó lombfelület nagysága.

Hidegtűrő zöldségnövény: Olyan zöldségnövény, mely egyes fenológiai stádiumaiban rendelkezik némi fagyűrőssal és a Markov-Haev-féle hőoptimum besorolás alapján a 13, a 16, vagy a 19°C-os csoportba sorolt.

Melegigényes zöldségnövény: Olyan zöldségnövény, minden fenológiai stádiumában fagyérzékeny, fejlődési hőküszöb értéke 10°C feletti és a Markov-Haev féle hőoptimum besorolás alapján a 22, vagy a 25°C-os csoportba sorolt.

Effektív (hasznos) hőmérsékleti összeg: Az adott élőlény fejlődési küszöbhőmérséklete feletti középhőmérsékleti értékek összege.

Evaporáció (fizikai párolgás): Vizes felületekről (pl. vízfelszín, talaj, levél) történő, párolgás útján történő vízleadás.

Transzspiráció (fizikai párolgás, azaz párologtatás): A növény sztomáin keresztül történő vízleadás.

Evapotranszspiráció (ET): A növény és a talaj együttes vízleadása.

Potenciális evapotranszspiráció (PET): Korlátlan vízellátás esetén megvalósuló vízleadás (mértékegysége mm/nap).

Transzspirációs együttható: Egységnyi szárazanyag előállításához felhasznált vízmennyiség (mértékegysége l/kg). A vízfelhasználás hatékonyságát jellemző mutatószám.

Vízfogyasztási együttható (WUE): Egységnyi termésmennyiség előállításához felhasznált vízmennyiség, vagy más felfogások szerint egységnyi vízmennyiségből előállított termésmennyiség (mértékegysége l/kg vagy kg/m³).

Esszenciális elem: Olyan tápelem, mely feltétlenül szükséges az élő szervezetek normális növekedésének, fejlődésének, fenntartásának biztosításához; melynek hiányában a növény nem tudja végig vinni az életciklusát magtól magig.

Makroelem: Olyan esszenciális növényi tápelem, amely a szárazanyagban több mint 0,1%-os arányban található meg.

Mikroelem: Olyan esszenciális növényi tápelem, amely a szárazanyagban kevesebb mint 0,1%-os arányban található meg.

Nyomelem: Bizonyos koncentrációban a növények számára hasznos, fejlődésüket elősegítő, de a növények többsége számára nem esszenciális elem.

Reutilizálható elem: Olyan tápelem, melyet a növény képes önmagán belül áthelyezni az idősebb részekből az intenzíven növekvő fiatalabbakba.

Nem reutilizálható elem: Olyan tápelem, melyet a növény nem képes önmagán belül áthelyezni az idősebb részekből az intenzíven növekvő fiatalabbakba.

Abszolút tápanyaghiány: Olyan tápanyaghiány, ami azért lép fel, mert a talajban nem áll rendelkezésre az adott tápanyagból elegendő mennyiség.

Relatív tápanyaghiány: Olyan tápanyaghiány, ami azért lép fel, mert a talajban nem áll rendelkezésre az adott tápanyagból elegendő mennyiség.

Szaporítás

Szaporítás: A termesztett növények életfolyamatainak újrakezdésére irányuló tevékenység.

Mag: Ivaros úton létrejött növényi rész, mely önállóan képes új generáció létrehozására

Vetőmag: Gazdasági növények termesztése céljából különös gonddal megtermelt, faj- és fajtatiszta, minősített és vetésre előkészített mag

Növényfajta: növények egy botanikai taxonon belül ismert legalacsonyabb szintű csoportja, amely nemesítői tevékenység eredményeként jött létre, és

- 1) egy genotípus vagy genotípusok kombinációja által meghatározott tulajdonságokkal jellemezhető,
- 2) más növénycsoportoktól legalább egy tulajdonság kifejeződése alapján megkülönböztethető, valamint
- 3) a tovább szaporítás során tulajdonságait változatlanul megőrzi, és ezáltal ugyanazon egységnek tekinthető.

DUS vizsgálat: A fajtaminősítés során, állami szerv által végrehajtott vizsgálatssorozat, mely során megállapítják, hogy a fajtajelölt eleget tesz-e a fajtává minősítés három alapkövetelményének (megkülönböztethetőség, egyöntetűség, stabilitás).

Vetőmagminősítés: Állami szerv által, vagy standard vetőmag kategória esetében átruházott jogkörben végzett eljárás, melynek során megállapítják, hogy adott tétel eleget tesz-e a szabványi előírásoknak és így kereskedelmi forgalomba kerülhet-e. Részletei a szántóföldi szemle, a mintavétel, a fémzárolás, a laboratóriumi vizsgálatok, a kitermesztés és a bolti ellenőrzés.

Fémzárolás: A minősített szaporítóanyag-tétel csomagolási egységének lezárása úgy, hogy a csomagolási egység megsértése nélkül a tételhez hozzáférni ne lehessen. fémzárolás a A

vetőmagminősítés része, a vetőmag forgalmazás feltétele, melynek során a vetőmagtételt a szabvány szerint megmintázzák és egyidejűleg a megmintázott tételt úgy zárják le, hogy a csomagolási egység megsértése nélkül a vetőmaghoz hozzáférni ne lehessen.

Fémzárolt vetőmag: Lezárt, megmintázott, megvizsgált és alkalmasnak minősített vetőmag.

Tisztasági százalék: Ép, fajazonos magvak tömegszázaléka.

Csírázási százalék: A fajazonos tiszta magvakból szabványban meghatározott körülmények között és idő alatt, szabvány szerint értékelt, teljes értékű (normális) csíranövények darabszázaléka.

Használati érték: A tisztasági százalék és a csírázási százalék értékéből kiszámított mutató $((\text{tisztasági \%} * \text{csírázási \%})/100)$, mely azt fejezi ki, hogy egységnyi tömegű vetőmag mekkora része produkál teljes értékű csíranövényeket.

Ivaros szaporítás: Ivaros úton létrejött növényi szervvel, maggal, esetleg terméssel történő szaporítás.

Ivartalan szaporítás: Nem ivaros úton létrejött növényi szervvel (gyökér- vagy szárrésszel) történő szaporítás.

Mikroszaporítás: Olyan szaporítási mód, melyhez szöveteket, esetleg csak sejteket használunk fel és ezekből regeneráljuk a teljes növényt.

Tőosztás: Szaporítási mód, melynek során az anyanövényt több, gyökérrésszel és tenyészőcsúccsal is rendelkező önálló utódnövényre választjuk szét.

Helyrevetés: Szaporítási mód, melynek során lágyszárú növények magjait (esetleg terméseit) végleges helyükre helyezzük, az így szaporított növények életük során egyszer sem kerülnek átültetésre.

Palántázás: Szaporítási mód, melynek során lágyszárú növények magjait (esetleg terméseit) nem a végleges helyükre és nem a végleges tenyészterületükre helyezzük, az így szaporított növények életük során legalább egyszer átültetésre kerülnek.

Oltás: Olyan eljárás, melynek során kettő (vagy több) növényt növesztünk össze egy növényé, a gyökérrészt adó alanyt és a föld feletti részt adó nemest.

Tűzdelés: Olyan eljárás, melynek során a nagy sűrűséggel elvetett fiatal, szikleveles, vagy maximum pár lombszevű fejlettségi állapotú lágyszárú növényeket nagyobb térállásra, de még nem végleges tenyészterületükre ültetjük szét.

Szaporító láda: Magvetés céljára használt, általában műanyagból készült, osztatlan belterű eszköz, melyet szaporítófölddel töltünk fel.

Palántanevelő tálca: Magvetés, vagy tűzdelés céljára használt, általában műanyagból készült eszköz, melyet válaszfalak több kisebb részre (cellára, sejtre) osztanak és amelyet palántafölddel töltünk meg.

Tápkocka: Palántaföld összepréselésével létrehozott meghatározott méretű kocka, melybe magvetést vagy tűzdelést végzünk.

Szálas palánta: Olyan palánta, melynek gyökérzetét a kiültetés időpontjában nem veszi körbe (palánta)földlabda.

Edzetés: Az az eljárás melynek során a palántákat hozzászoktatjuk a kiültetés után rájuk váró környezeti körülményekhez.

Tőszám: Adott termesztőterületen elhelyezkedő növények darabszáma.

Sortáv: a növény sorok egymás közötti távolsága; a zöldségtermesztésben általában cm-ben adjuk meg.

Tőtáv: A szomszédos tövek közötti távolság a soron belül; a zöldségtermesztésben általában cm-ben adjuk meg.

Tenyészterület: Az egy növény rendelkezésére álló természetfelület, a sor és a tőtáv szorzata; a zöldségtermesztésben általában cm^2 -ben adjuk meg.

Tősrűség: Egységnyi területen termesztett növények száma; szabadföldi termesztésben általában db/ha-ban, hajtásban általában db/m^2 -ben adjuk meg.

Ikersoros elrendezés: Olyan növényelrendezési mód, melyben egy nagyobb és egy számottevően kisebb sortávot szabályosan váltakozva alkalmazunk.

Művelőutas elrendezés: Olyan növényelrendezési mód, melyben három vagy több sort követően egy számottevően nagyobb sortávot alkalmazunk, ahol a művelést végző gépek közlekednek.

Trágyázás, növényápolás

Tápanyagutánpótlás, trágyázás: A növények táplálását, illetve a talajtermékenység növelését szolgáló anyagok talajba, levélre vagy légtérbe történő kijuttatása.

Mono műtrágya: Egy hatóanyagot/vegyületet tartalmazó műtrágya.

Összetett műtrágya: Két vagy több hatóanyagot/vegyületet, de nem teljes tápelemsort tartalmazó műtrágya.

Komplex műtrágya: Teljes esszenciális tápelemsort tartalmazó műtrágya.

Alaptrágyázás: A tenyészidőszakon kívül, az alap talajművelési munkák idejében végzett trágyázás.

Indítótrágyázás: Rövid idővel a vetést vagy az ültetést megelőzően végzett trágyázás.

Fejtrágyázás: Tenyészidőben végzett trágyázási eljárás.

Növényápolás: Azon műveletek összessége, amelyeket a tenyészidő során végzünk, kivéve a betakarítást.

Ökotechnikai munkák: A növények környezetét módosító, a környezeti tényezőket befolyásoló ápolási műveletek.

Fitotechnikai munkák: A közvetlenül a növényekre irányuló ápolási műveletek.

Víztelítettség (teljes vízkapacitás): A talajnak az a vízállapota, amikor minden pórusa vízzel telített.

Szántóföldi vízkapacitás (VK): Az a vízmennyiség, amit a talaj a gravitációval szemben meg tud tartani.

Hervadáspon: Az a nedvességtartomány, ahol a növény már nem tud a talajból további vízmennyiséget felvenni.

Holtvíz (HV): A talaj víztartalmának az a része ami a növény számára már nem felvehető.

Elérhető víz (diszponibilis - DV): A talajnak az a víztartalma, ami a növények számára felvehető. A szántóföldi vízkapacitás és a holtvíz tartalom különbsége.

Öntözési norma (víznorma): Egyszeri öntözés alkalmával kijuttatott öntözővíz mennyisége (mértékegységei: mm ; l/m^2 , m^3/ha ; $1 \text{ mm} = 1 \text{ l}/\text{m}^2$; $1 \text{ mm} = 10 \text{ m}^3/\text{ha}$).

Idénynorma: A teljes öntözési idényben végzett öntözések együttes mennyisége, az öntözési normák összege (mértékegységei: mm ; l/m^2 , m^3/ha).

Öntözési intenzitás: Területegységre időegység alatt kijuttatott öntözővíz mennyisége (mértékegysége: $\text{mm}/\text{óra}$).

Öntözési idény: A vegetációs időszak öntözést kívánó szakasza.

Öntözési forduló: Az egymást követő öntözések közötti időtartam.

Halványítás: Olyan fitotechnikai művelet, melynek során a növény fogyasztott részét a betakarítása előtt egy bizonyos ideig elszigeteljük a fénytől.

Etiolálás: Olyan fitotechnikai művelet, melynek során a teljes növényt a betakarítás előtt egy bizonyos ideig elszigeteljük a fénytől.

Termesztőberendezések

Termesztőberendezés: Olyan a környezetétől valamilyen anyaggal elhatárolt létesítmény, melyben növénytermesztést, szaporítóanyag előállítását, vagy gombatermesztést végzünk.

Hőfoklépcső (ΔT érték): A termesztőberendezés belső légtere és a külső környezete között elérhető léghőmérséklet különbség (mértékegysége $^{\circ}C$).

Légtérnagyság: Egységnyi alapterületre jutó légköbméter mennyisége (mértékegysége m^3/m^2).

Blokkosított termesztőberendezés: Szerkezeti szempontból több alapegységből összeálló létesítmény, melynek vannak a nem berendezés kerületén elhelyezkedő tartóoszlopai.

Vápmagasság: Blokkosított termesztőberendezések esetén az „alapegységek” csatlakozásánál található felső összekötő elem távolsága a talajtól.

Betakarítás – Post-harvest

Segédeszközös betakarítás: Olyan kézi betakarítási mód, melynek során a termés szedése, összegyűjtése és kihordása is géppel történik.

Segédgépes betakarítás: Olyan kézi betakarítási mód, melynek során a termés kézi szedését gépesített gyűjtés és/vagy kihordás követi.

Biológiai érettség: A botanikai értelemben vett termés azon fejlettségi állapota, amikor a benne található magvak már továbbszaporításra alkalmasak.

Gazdasági (szedési, felhasználási) érettség: A gazdasági értelemben vett termés azon fejlettségi állapota, amikor az már egy adott felhasználási célra alkalmas.

Válogatás: Az áruvá készítés egyik részművelete, melynek során a minimum követelményeknek nem megfelelő terményeket kiszelektáljuk az adott tételből.

Tisztítás: Az áruvá készítés egyik részművelete, melynek során eltávolítjuk a szennyeződések a termények felületéről és az áru részét nem képező növényi részeket.

Osztályozás: Az áruvá készítés egyik részművelete, melynek során a terményeket minőségi és méret kategóriákba szortírozzuk.

Csomagolás: Az áruvá készítés egyik részművelete, melynek során a terményeket göngyölegekben helyezük el a szállítás és az értékesítés megkönnyítése érdekében.

Fogyasztói göngyöleg (egységcsomag): Olyan csomagolóanyag, amelyben előre meghatározott számú vagy tömegű terményt helyezünk el és amelyet a fogyasztó az áruval együtt megvásárol és hazavisz.

Gyűjtő göngyöleg: Olyan eszköz, amelyben több fogyasztói egységcsomagot, vagy lédig árut helyeznek el.

Szállítási göngyöleg: Olyan eszköz, amelyben nagyobb mennyiségű terményt helyezünk el és fő funkciója a termények hosszabb távú szállításának megkönnyítése.

Egyutas göngyöleg: Olyan csomagolóanyag, eszköz melyet csak egy alkalommal használnak fel, az árusítás helyéről soha többé nem kerül vissza az áru előállításnak helyére.

Többutas göngyöleg: Olyan csomagolóanyag, eszköz melyet több alkalommal is felhasználnak, az árusítás helyéről többször is visszakerülhet az áru előállításnak helyére.

Tároló: Olyan kifejezetten a tárolás céljára létrehozott hő és víz ellen szigetelt létesítmény, mely rendelkezik szellőztető, fűtő és párasító berendezésekkel, valamint áruvá készítő tér is csatlakozik hozzá.

Hűtőtároló: Olyan tökéletesebben szigetelt tároló, mely hűtőberendezéssel van ellátva, lehetővé teszi a léghőmérséklet és a páratartalom precíz szabályozását.

Szabályozott légterű tároló: Olyan hűtőtároló, melyben a hőmérsékleten és a páratartalomon túl a levegő összetétele, elsősorban oxigén és/vagy széndioxid tartalma is szabályozható.